

Bokanmälan
Bokanmeldelse

Janne Østergaard Hagelquist
Köpenhamn

Mentalisering i mødet med udsatte børn

Østergaard Hagelqvist är psykolog och auktoriserad specialist enligt danska psykologförbundet. Hennes bok *Mentalisering i mødet med udsatte børn* präglas av att teorierna är väl integrerade och att barnens och ungdomarnas perspektiv lyfts fram.

Boken är pedagogiskt upplagd. Den inleds med en genomgång av dispositionen. Varje kapitel börjar sedan med en vägledning och i slutet finns en sammanfattning i punktform. Det märks att författaren har lagt sig vinn om att skriva lättläst och lättförståeligt. Inga avancerade förkunskaper ska behövas. Texten tyngs heller inte av facktermer. Ambitionen är istället att förklara många gånger komplicerade sammanhang med ett enkelt språk. Författaren tar ofta fallbeskrivningar till hjälp, både korta och några längre. Det gör att begripligheten ökar.

Samtidigt hålls fackbokscharaktären kvar genom en gedigen litteraturlista och många källhänvisningar insprängda i texten. Flera välkända författare och forskare finns i referenslistan. Jag ser den som en lärobok, med drag av manual.

Boken handlar om barn och ungdomar som varit med om långvarig omsorgsvikt och/eller

trauma. Många av barnen i fallbeskrivningarna är placerade i familjehem eller på institution. Texten vänder sig till professionella som arbetar med dessa barn, t.ex. familjehemsföräldrar, personal inom socialtjänst, vid behandlingshem och på skolor. Även personal inom barn- och ungdomspsykiatri kan ha nytta av den. Det är alltså en bred målgrupp, med varierande kompetensbakgrund. Jag tycker även att boken passar utmärkt inom olika utbildningar, som är inriktade på barn och unga. Det kan gälla grundutbildning inom vårdsektorn, den sociala sektorn och lärarutbildningar. För de mest avancerade utbildningarna, t.ex. psykoterapeututbildningar, kan den kännas lite för bred och möjligen för elementär.

Det som genomsyrar hela texten är författarens, i mitt tycke, sympatiska och humanistiska hållning. Hon betonar att all pedagogik och behandling tar tid, det finns inte några genvägar till läkande och

förändring. Hon förespråkar heller inte en enskild behandlingsmodell utan lyfter fram den vuxnes hållning och kompetens som en nyckelfaktor. Det är även en hoppfull bok, vuxna som kommer i kontakt med utsatta barn kan ofta göra något viktigt för dem. Samtidigt diskuteras bakslag och begränsningar i behandling och omhändertagande på ett bra sätt. Långsiktighet, tid, förståelse och tålmod återkommer i beskrivningarna. Det gör texten trovärdig.

Huvudsakligt innehåll

Inledningsvis definieras mentalisering samt omsorgssvikt och trauma, med fokus på konsekvenser för barn och unga. Därefter beskrivs grunderna i den mentaliserande hållning som professionella som möter utsatta barn bör ha. Den sammanfattas under förkortningen ÅBENT, som syftar både på "ett öppet sinne" och på de fem grundpelarna: öppenhet, balans, empati, nyfikenhet och tålmodighet.

Kapitel 3 är en teoretisk presentation av mentalisering ur ett utvecklingspsykologiskt perspektiv. Framväxten av mentaliseringsförmågan beskrivs och de känslomässiga tillstånd som präglar ett "icke mentaliserande" lyfts fram. På liknade sätt är kapitel 4 en genomgång av grunderna i mentaliseringsbaserad pedagogik och psykoterapi. En skiljelinje dras mellan just pedagogiska insatser och psykoterapeutiska interventioner.

I kapitel 5 fördjupas bilden av trauma och anknytning, särskild vikt läggs vid olika reaktioner och känslomässiga tillstånd, som man kan förvänta sig hos barn som varit utsatta för övergrepp och våld.

STORM-modellen, författarens tillämpning av mentaliseringsteori vid behandling av trauma och anknytningstrauma hos barn, presenteras i kap 6. Här ses mentalisering som en plattform för arbetet och ett mål för klienten. Vägen dit måste skraddarsys, men några hörnstenar i behandlingen presenteras: trygghet/säkerhet för klienten, fokus på trauma, övervinnelse av undvikande, fokus på klientens resurser och slutligen mentalisering.

Kapitel 7 och 8 beskriver konsekvenser av och behandling vid det författaren kallar utvecklings-trauma, det vill säga när omsorgssvikt och trauma har pågått under lång tid och påverkat barnets hela utveckling.

Bokens svagheter

Bokens innehåll är aktuellt, det speglar kunskapsläget inom mentaliseringsområdet. En kunskap som enligt min mening är högst relevant för klientgruppen. Som jag ser det kan boken dock kritiserars för att omfatta relativt mycket stoff och många synpunkter på ett begränsat antal sidor. Det är visserligen vällovt att vilja en ge helhetsbild, men vid några passager blir förenklingen och det översiktliga något som drar ner helhetsintrycket. Det hade varit bättre att lyfta fram och fördjupa de centrala delarna i boken.

Sammanfattande synpunkter

Bokens stora fördelar är den har en vetenskaplig förankring, är pedagogiskt och lättläst skriven samt att den tar ett helhetsperspektiv och vänder sig till alla som kommer i kontakt med utsatta barn. Det torde för övrigt vara många, för enligt svenska Socialstyrelsen var drygt 26 000, motsvarande 1,1 procent av alla barn och unga, placerade eller omhändertagna någon gång under 2011.

Østergaard Hagelqvist är psykolog och auktoriserad specialist enligt danska psykologföreningen. Enligt hennes hemsida har hon lång erfarenhet av att arbeta med utsatta barn. Hon handleder och anordnar kurser.

Mentalisering i mødet med utsatte børn

Janne Østergaard Hagelquist
Köpenhamn: Hans Reitzels Forlag, 2012
ISBN: 9788741255835
236 sid.

Jan-Olov Karlsson

leg psykolog, leg psykoterapeut
Specialist i klinisk psykologi
Ericastiftelsen
Stockholm

jan-olov.karlsson@ericastiftelsen.se